

PHẬT GIÁO VỚI HOẠT ĐỘNG GIÁO DỤC ĐẠO ĐỨC CHO THANH, THIẾU NIÊN VIỆT NAM HIỆN NAY

PGS, TS HOÀNG THỊ LAN

Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh

Ngày nhận bài: 24/10/2025; Ngày phản biện: 24/10/2025; Ngày duyệt đăng: 10/2/2026.

● **Tóm tắt:** Phật giáo với hoạt động giáo dục đạo đức cho thanh, thiếu niên có ý nghĩa quan trọng trong việc hình thành nhân cách, lối sống lành mạnh và định hướng giá trị cho thế hệ trẻ. Trên nền tảng giáo lý từ bi, trí tuệ và hạnh bố thí, Phật giáo khuyến khích thanh, thiếu niên sống nhân ái, biết chia sẻ, tránh xa các thói hư tật xấu, đồng thời rèn luyện ý chí, tinh thần trách nhiệm và thái độ ứng xử hài hòa với cộng đồng. Thông qua hoạt động của các tổ chức như: Gia đình Phật tử Việt Nam, Câu lạc bộ Thanh, thiếu niên Phật tử, Đoàn Thanh, thiếu niên Phật tử và các khóa tu mùa Hè..., Phật giáo đã tạo môi trường giáo dục đạo đức gần gũi, mang tính trải nghiệm, giúp thanh, thiếu niên không chỉ tiếp cận, học tập các giá trị đạo đức Phật giáo mà còn thực hành những giá trị đó trong đời sống. Đây là nguồn lực tinh thần góp phần cùng gia đình, nhà trường và xã hội định hướng phát triển toàn diện cho thế hệ trẻ Việt Nam.

● **Từ khóa:** Giáo dục đạo đức; Thanh, thiếu niên; Phật giáo; Việt Nam.

Trong bối cảnh toàn cầu hóa cùng với sự phát triển mạnh mẽ của khoa học, công nghệ và những biến động xã hội ngày càng phức tạp, vấn đề giáo dục đạo đức cho thanh, thiếu niên trở thành một trong những mối quan tâm hàng đầu của Đảng và Nhà nước. Ở Việt Nam, từ xưa đến nay, bên cạnh hệ thống giáo dục chính quy, các nguồn lực văn hóa, tôn giáo truyền thống, đặc biệt là Phật giáo, có vai trò quan trọng trong việc hình thành nhân cách và định hướng giá trị cho thế hệ trẻ. Là một tôn giáo có lịch sử lâu đời, với số lượng tín đồ đông đảo, Phật giáo

với nhiều giá trị văn hóa, tư tưởng đạo đức phù hợp đã hòa quyện vào đời sống tinh thần của dân tộc, góp phần định hướng nhận thức và hành động của nhiều thế hệ người Việt Nam. Hiện nay, cùng với một số tôn giáo khác, Phật giáo tiếp tục tích cực tham gia vào việc định hướng và giáo dục đạo đức cho thanh, thiếu niên Việt Nam.

1. Một số nguyên lý, giá trị đạo đức cơ bản của Phật giáo phù hợp với định hướng giáo dục đạo đức cho thanh, thiếu niên

Hệ thống đạo đức Phật giáo được xây dựng dựa trên ba nguyên lý cơ bản: *Từ bi*

(lòng thương yêu và chia sẻ giữa con người với con người, giữa con người và muôn loài); *trí tuệ* (sự nhận thức đúng đắn về bản thể của vũ trụ và nhân sinh, hướng con người tới lối sống tinh thức); *vô ngã* (không có một “cái tôi” hay “bản ngã” cố định, vĩnh cửu, độc lập trong bất kỳ sự vật, hiện tượng nào. Mọi sự vật, hiện tượng và cả con người đều là sự kết hợp tạm thời của các yếu tố do duyên sinh mà có, và không có một thực thể tự tồn tại. Việc nhận thức được *vô ngã* giúp con người buông bỏ chấp ngã, từ đó giảm khổ đau do tham lam, sân hận và si mê gây ra).

Các quy phạm đạo đức cụ thể của Phật giáo được thể hiện qua Ngũ giới¹, Thập thiện², Lục hòa³, Tứ ân⁴ và nhiều nguyên tắc ứng xử khác. Đặc điểm, đạo đức Phật giáo là tính tự nguyện. Phật giáo khuyến khích các cá nhân tự giác tu dưỡng, rèn luyện bản thân, trau dồi nhân cách đạo đức thay vì sự cưỡng bức, áp đặt từ bên ngoài. Những giá trị và quy phạm đạo đức Phật giáo khi được vận dụng sáng tạo trong giáo dục và định hướng cho thanh, thiếu niên không chỉ giúp thế hệ trẻ tránh xa các hành vi lệch chuẩn (bạo lực, nghiện ngập, vô cảm) mà còn bồi dưỡng ở họ lòng nhân ái, khoan dung, trọng nghĩa tình, đạo hiếu và tinh thần biết ơn đối với cha mẹ, tổ tiên và các thế hệ tiền nhân đã xây dựng và bảo vệ đất nước.

Giáo lý *từ bi* của Phật giáo khuyến khích thanh, thiếu niên biết yêu thương, chia sẻ, tôn trọng sự khác biệt; nếu được giáo dục và định hướng đúng đắn sẽ giúp họ hình thành thói quen quan tâm đến bạn bè, tránh kỳ thị và bạo lực, góp phần giảm thiểu các hiện tượng bạo lực, bắt nạt và vô cảm đang có xu hướng gia tăng trong môi trường học đường cũng như ngoài xã hội hiện nay. Nguyên lý *vô ngã* của Phật giáo dạy con người tồn tại trong mối quan hệ tương duyên. Khi được giáo dục theo tinh thần này, thanh, thiếu niên sẽ nhận thức

rõ trách nhiệm của mình với gia đình, tập thể, cộng đồng và đất nước. Đây là cơ sở để xây dựng ý thức công dân trong xã hội hiện đại. Sự đề cao trí tuệ của Phật giáo như là con đường vượt qua khổ đau giúp thanh, thiếu niên rèn luyện tư duy độc lập, học cách quản lý cảm xúc, tập trung học tập và rèn luyện bản lĩnh để không bị cuốn theo các trào lưu lệch lạc. Tinh thần “lục hòa” của Phật giáo có thể giúp thanh, thiếu niên phát triển văn hóa ứng xử ôn hòa, xây dựng tình bạn, tình đoàn kết trong tập thể. Tinh thần “tứ ân” giáo dục cho thanh, thiếu niên lòng biết ơn và ý thức trách nhiệm đối với ông bà, cha mẹ, tổ tiên, với nhân loại và với Tổ quốc.

2. Hoạt động giáo dục đạo đức cho thanh, thiếu niên của Phật giáo Việt Nam hiện nay

Với những giá trị và lợi ích như đã đề cập ở trên, đồng thời nhận thức rõ vị trí của thanh, thiếu niên cũng như vai trò của Phật giáo trong giáo dục đạo đức cho các thế hệ tương lai của đất nước, những năm qua, Giáo hội Phật giáo Việt Nam cùng nhiều chức sắc, nhà tu hành đã rất quan tâm và tích cực thúc đẩy các hoạt động hướng tới thế hệ trẻ. Trên khắp mọi miền đất nước, hoạt động của các tổ chức như: Gia đình Phật tử Việt Nam, Câu lạc bộ Thanh, thiếu niên Phật tử, Đoàn Thanh, thiếu niên Phật tử, hay các khóa tu mùa Hè dành cho thanh, thiếu niên được tổ chức sôi nổi, mang lại hiệu quả thiết thực trong việc giáo dục đạo đức cho thế hệ trẻ.

Một là, hoạt động của tổ chức Gia đình Phật tử Việt Nam.

Đây là tổ chức được hình thành từ cuối những năm 1930, đầu những năm 1940, trong bối cảnh phong trào chấn hưng Phật giáo ở miền Trung Việt Nam đang phát triển mạnh mẽ⁵. Đến nay, Gia đình Phật tử Việt Nam đã trở thành một tổ chức giáo dục thanh, thiếu niên Phật tử lớn mạnh, có mặt ở hầu hết các tỉnh, thành với 1.035 đơn vị, 9.241 huynh

trưởng và 53.717 đoàn sinh (Giáo hội Phật giáo Việt Nam, 2022, 38) hoạt động theo tôn chỉ: Đào luyện thanh, thiếu, đồng niên thành những phật tử chân chính, góp phần xây dựng xã hội theo tinh thần Phật giáo. Với phương châm “bi - trí - dũng”, Gia đình Phật tử Việt Nam không chỉ hướng đến việc truyền thụ giáo lý căn bản của Phật giáo mà còn chú trọng rèn luyện cho giới trẻ kỹ năng sống, xây dựng tinh thần kỷ luật, dám hành động, đấu tranh với cái xấu, cái ác và bảo vệ chân lý.

Giáo lý căn bản của Phật giáo như: Ngũ giới, thập thiện, tinh thần từ bi, trí tuệ, hạnh bố thí (cho đi hoặc ban tặng) đã được tổ chức Gia đình Phật tử Việt Nam sử dụng để xây dựng chương trình giáo dục cho giới trẻ. Thanh, thiếu niên tham gia sinh hoạt trong tổ chức Gia đình Phật tử Việt Nam được học cách tôn trọng sự sống, biết yêu thương, không nói dối và không gây hại cho người khác. Trong mỗi buổi sinh hoạt, các em được học các bài học đạo đức gần gũi thông qua các câu chuyện nhân quả. Ngoài ra, các em còn được giáo dục tinh thần hiếu thảo, ý thức trách nhiệm với gia đình cùng các kỹ năng sống và năng lực xã hội. Thông qua việc tổ chức các hoạt động trại hè, thanh, thiếu niên được sinh hoạt trong môi trường tập thể, được rèn luyện kỹ năng quản lý thời gian, tự chăm sóc bản thân, học tập tinh thần kỷ luật, rèn luyện đức tính khiêm cung, tinh thần trách nhiệm và kỹ năng làm việc nhóm...

Hiện nay, ở các địa phương khu vực miền Trung (Huế, Đà Nẵng, Quảng Trị) tổ chức Gia đình Phật tử Việt Nam phát triển rất mạnh. Tại Huế, Liên đoàn Gia đình Phật tử chùa Từ Đàm thường xuyên tổ chức trại hè cho đoàn sinh, bao gồm các hoạt động như: Học giáo lý, rèn kỹ năng sống, thi đố vui Phật pháp, văn nghệ và trò chơi dân gian... Tại Đà Nẵng, Gia đình Phật tử chùa Đạo Nguyên thường tổ chức các chương trình “Uống nước

nhớ nguồn”, đồng thời lồng ghép hoạt động giáo dục truyền thống cách mạng vào sinh hoạt thường ngày. Ở khu vực miền Nam, hoạt động của tổ chức Gia đình Phật tử Việt Nam thường gắn với các hoạt động xã hội - từ thiện. Đơn cử như Gia đình Phật tử chùa Xá Lợi (Thành phố Hồ Chí Minh) thường xuyên tổ chức hoạt động hiến máu nhân đạo, nấu cơm từ thiện cho bệnh nhân nghèo. Tại Bến Tre, tổ chức Gia đình Phật tử chú trọng rèn luyện kỹ năng sống, ứng xử trong cộng đồng cho đoàn sinh, đồng thời triển khai các hoạt động úy lạo đồng bào nghèo, người neo đơn, trẻ mồ côi...

Những hoạt động này không chỉ giúp thanh, thiếu niên rèn luyện bản thân mà còn nuôi dưỡng lòng biết ơn và tinh thần trách nhiệm đối với cộng đồng và đất nước.

Hai là, hoạt động của các Câu lạc bộ Thanh, thiếu niên Phật tử, Đoàn Thanh, thiếu niên Phật tử.

Các tổ chức này tập trung chủ yếu ở các tỉnh miền Bắc. Có thể kể đến như: Câu lạc bộ Thanh, thiếu niên Phật tử chùa Quán Sứ, Câu lạc bộ Thanh, thiếu niên Phật tử chùa Khai Nguyên, Câu lạc bộ Thanh, thiếu niên Phật tử chùa Sủi (Hà Nội); Câu lạc bộ Thanh, thiếu niên Phật tử chùa Từ Vân, Câu lạc bộ Thanh, thiếu niên Phật tử chùa Từ Xuyên (Hưng Yên); Đoàn Thanh, thiếu niên Phật tử Trúc lâm Tây Thiên (Phú Thọ), Chúng Thanh niên Phật tử Phật Quang (Thái Nguyên, Hà Nội)... Khác với mô hình truyền thống của tổ chức Gia đình Phật tử Việt Nam (vốn có tính tổ chức chặt chẽ và được duy trì lâu dài), các Câu lạc bộ Thanh, thiếu niên Phật tử, Đoàn Thanh, thiếu niên Phật tử thường linh hoạt hơn, được thành lập tại các chùa nhằm đáp ứng nhu cầu học tập, vui chơi, rèn luyện kỹ năng và nuôi dưỡng đời sống tinh thần cho thanh, thiếu niên. Nội dung hoạt động của các tổ chức này rất phong phú, bao gồm: Học giáo lý và đạo đức Phật giáo; hoạt động từ thiện; gây quỹ giúp đỡ trẻ em nghèo; thăm

hỏi, động viên gia đình chính sách; làm việc nhóm; văn nghệ, thể thao, dã ngoại... qua đó, rèn luyện lòng nhân ái, tinh thần trách nhiệm xã hội và kỹ năng mềm cho thanh, thiếu niên.

Ba là, hoạt động của các khóa tu mùa Hè.

Từ đầu những năm 2000, nhiều tự viện trên cả nước đã tổ chức các khóa tu mùa Hè dành cho học sinh, sinh viên. Tiêu biểu là các khóa tu thường niên tại chùa Hoàng Pháp (Thành phố Hồ Chí Minh), mỗi năm thu hút hàng nghìn thanh, thiếu niên tham gia.

Trong nội dung hoạt động của các khóa tu được tổ chức ở nhiều địa phương, thanh, thiếu niên không chỉ được học giáo lý Phật giáo mà còn được rèn luyện kỹ năng sống, tham gia các trò chơi tập thể và hoạt động thiện nguyện. Đơn cử, khóa tu “Theo dấu chân Phật” tổ chức vào tháng 6/2025 tại Thiền viện Pháp Sơn (Đồng Nai) đã thu hút hơn 500 thanh, thiếu niên tham gia, với các trải nghiệm như: Tập thiền định, học cách quay về lắng nghe chính mình; tập yoga chăm sóc sức khỏe; học Phật pháp; học kỹ năng sống, kỹ năng giao tiếp; làm quen với tiếng Anh Phật pháp; sinh hoạt văn nghệ, thể thao; nghe giảng pháp về công ơn của cha mẹ, thầy cô (Ni sư Thích Nữ Hằng Liên, 2025).

Có thể nói, các hoạt động trên của Phật giáo không đơn thuần chỉ là những sinh hoạt tín ngưỡng, tâm linh thuần túy mà còn là môi trường giáo dục, góp phần xây dựng lối sống nhân văn, lành mạnh và có trách nhiệm cho thế hệ trẻ Việt Nam. Như vậy, thông qua sự kết hợp của nhiều hình thức tổ chức, Phật giáo Việt Nam không chỉ truyền đạt các nguyên tắc đạo đức truyền thống, mà còn góp phần xây dựng một thế hệ trẻ có nhân cách, biết sống hài hòa, có trách nhiệm với bản thân, gia đình, xã hội và đất nước.

3. Một số vấn đề đặt ra từ hoạt động giáo dục đạo đức cho thanh, thiếu niên của Phật giáo hiện nay và định hướng giải pháp

Một số vấn đề đặt ra

Thứ nhất, nguy cơ hình thức hóa trong tổ chức các hoạt động cho thanh, thiếu niên. Thời gian qua, một số hoạt động giáo dục thanh, thiếu niên của Phật giáo còn mang tính phong trào và chủ yếu chỉ dừng ở lễ nghi, chưa đi sâu vào nội dung giáo dục đạo đức. Một số Câu lạc bộ Thanh, thiếu niên Phật tử chưa xây dựng được chương trình tu học và định hướng giáo dục cụ thể. Do chưa có mô hình thống nhất nên các câu lạc bộ hoạt động còn rời rạc, phụ thuộc vào điều kiện và cách hướng dẫn của từng chức sắc, nhà tu hành dẫn đến hiệu quả giáo dục chưa cao. Trong nhiều trường hợp, các khóa tu mùa Hè được tổ chức rầm rộ, thu hút đông đảo thanh, thiếu niên tham gia nhưng nội dung lại thiên về nghi thức, nghi lễ, thiếu chiều sâu trải nghiệm và thực hành các giá trị đạo đức trong đời sống thực tiễn của giới trẻ.

Thứ hai, phương pháp giáo dục chưa phù hợp với đặc điểm của thanh, thiếu niên. Ở một số câu lạc bộ và khóa tu, phương pháp giáo dục của một số tăng, ni chưa thật sự phù hợp với đặc điểm tâm lý, nhu cầu và ngôn ngữ tiếp nhận của giới trẻ. Nhiều buổi giảng pháp vẫn thiên về lối thuyết giảng kinh điển, sử dụng ngôn từ Hán - Việt cổ với các khái niệm trừu tượng, hoặc giảng nặng về giáo điều, thiếu sự tương tác, khiến thanh, thiếu niên khó tiếp thu các giá trị đạo đức Phật giáo.

Thứ ba, thiếu sự phối hợp giữa các chủ thể giáo dục. Phần lớn các hoạt động giáo dục của Phật giáo qua các câu lạc bộ và khóa tu mùa Hè thường mang tính tự phát, đơn lẻ, dẫn đến tình trạng các kênh giáo dục vận hành rời rạc, thiếu tính liên tục, làm giảm hiệu quả và sức lan tỏa của các giá trị đạo đức Phật giáo. Nhiều thanh, thiếu niên chỉ tiếp xúc với các giá trị này trong một vài hoạt động ngắn hạn mà không được củng cố, rèn

luyện liên tục trong môi trường hằng ngày khiến cho giá trị đạo đức Phật giáo nhanh chóng bị phai nhạt.

Thứ tư, thiếu định hướng về nội dung chương trình và quản lý giám sát. Nhiều hoạt động giáo dục đạo đức cho giới trẻ còn thiếu sự định hướng về nội dung chương trình và sự quản lý, giám sát của Giáo hội Phật giáo Việt Nam cũng như các cơ quan quản lý nhà nước. Bên cạnh nhiều chương trình có giá trị, vẫn tồn tại một số hoạt động dành cho thanh, thiếu niên bị chi phối bởi yếu tố thương mại, hoặc thiếu cân nhắc trong cách thức tổ chức khiến hiệu quả giáo dục không cao, ảnh hưởng xấu tới nhận thức của giới trẻ và tạo ra phản ứng xã hội tiêu cực (PV, 2023).

Thứ năm, tác động của đời sống hiện đại và internet. Internet, mạng xã hội và các trào lưu giải trí mới đã tạo ra sự cạnh tranh mạnh mẽ đối với Phật giáo trong việc định hướng giá trị cho thanh, thiếu niên.

Giải pháp phát huy vai trò của Phật giáo trong giáo dục đạo đức cho thanh, thiếu niên

Một là, đổi mới nội dung và phương pháp giáo dục thanh, thiếu niên. Các tổ chức, chức sắc, nhà tu hành Phật giáo cần gắn nội dung giáo dục với những vấn đề mà thanh, thiếu niên quan tâm. Thời gian qua, điều này đã được một số tu sĩ thực hiện nhưng chưa phổ biến rộng rãi. Bên cạnh đó, việc ứng dụng công nghệ số, mạng xã hội và các phương tiện truyền thông đa dạng như video, podcast, tọa đàm trực tuyến... có thể giúp giá trị đạo đức Phật giáo đến gần giới trẻ hơn, khơi gợi sự chủ động tham gia thay vì chỉ tiếp nhận thụ động. Đồng thời, cần tăng cường phương pháp giáo dục trải nghiệm thực tiễn để thanh, thiếu niên “học qua trải nghiệm” chứ không chỉ qua lời giảng.

Hai là, tăng cường xây dựng các phong trào thanh niên Phật tử gắn với hoạt động xã hội. Giáo hội Phật giáo Việt Nam cần phổ

biến và nhân rộng ở nhiều địa phương các phong trào như: “Thanh niên Phật tử hiến máu nhân đạo”, “Tuổi trẻ Phật giáo vì môi trường”, “Thanh niên Phật tử đồng hành cùng học sinh nghèo”, “Thanh niên Phật tử với hoạt động đền ơn đáp nghĩa”... Thông qua các phong trào thực tiễn này, các giá trị đạo đức Phật giáo sẽ được lan tỏa nhanh và sâu, rộng vào đời sống xã hội, đồng thời tạo môi trường giúp thanh, thiếu niên thực hành tinh thần “từ bi - hỷ xả”, rèn luyện kỹ năng sống, tinh thần trách nhiệm và ý thức công dân.

Ba là, tăng cường phối hợp giữa Phật giáo với gia đình và nhà trường trong giáo dục đạo đức cho thế hệ trẻ. Việc thành lập Phân ban Thanh, thiếu nhi Phật tử Trung ương thuộc Ban Hướng dẫn Phật tử Trung ương của Giáo hội Phật giáo Việt Nam thể hiện sự quan tâm kịp thời của Giáo hội đối với việc giáo dục thế hệ trẻ. Tuy nhiên, để phát huy tối đa hiệu quả giáo dục đạo đức cho thanh, thiếu niên, sự phối hợp giữa gia đình, nhà trường và Phật giáo là hết sức cần thiết. Trong đó, gia đình giúp hình thành nền tảng nhân cách, tình cảm và lối sống; nhà trường cung cấp tri thức khoa học, kỹ năng xã hội và định hướng giá trị công dân; Phật giáo góp phần bồi dưỡng tâm hồn hướng thiện. Khi ba chủ thể này có sự chia sẻ thông tin và phối hợp trong hoạt động giáo dục thanh, thiếu niên thì sẽ tạo ra một môi trường toàn diện, thuận lợi cho việc hình thành và phát triển nhân cách của thế hệ trẻ. Sự phối hợp của ba chủ thể còn giúp các tổ chức Phật giáo xây dựng nội dung, chương trình và kế hoạch hoạt động phù hợp với giới trẻ. Chỉ khi có sự phối hợp chặt chẽ giữa ba chủ thể, trong đó, nhà trường giữ vai trò định hướng và dẫn dắt thì hoạt động giáo dục đạo đức cho giới trẻ mới đạt hiệu quả cao.

Bốn là, tăng cường vai trò giám sát, quản lý của Giáo hội Phật giáo Việt Nam, và các cơ quan quản lý chuyên môn của Nhà nước nhằm

đảm bảo chất lượng và định hướng của hoạt động giáo dục thế hệ trẻ. Nếu thiếu cơ chế giám sát chặt chẽ thì các sinh hoạt cho giới trẻ dễ rơi vào tình trạng hình thức, thiên về lễ nghi tôn giáo đơn thuần hoặc bị thương mại hóa, từ đó làm giảm giá trị giáo dục đạo đức. Vì vậy, Giáo hội Phật giáo Việt Nam cần phát huy vai trò chủ trì trong việc ban hành quy chuẩn nội dung tu học, lựa chọn giảng sư và phương pháp giáo dục phù hợp với tâm lý của lứa tuổi thanh, thiếu niên. Trong những năm gần đây, Hội đồng Trị sự Giáo hội Phật giáo Việt Nam đã ban hành các Thông bạch về việc tổ chức khóa tu và sinh hoạt Hè cho thanh, thiếu niên, trong đó có quy định về thời gian, chủ đề và nội dung. Những quy định này cần được tiếp tục cụ thể hóa chi tiết hơn, đồng thời cần có sự quản lý, giám sát chặt chẽ của Giáo hội để các hoạt động tu học, sinh hoạt cho giới trẻ đi vào nền nếp và đạt hiệu quả giáo dục.

Các cơ quan chuyên môn như: Ngành tôn giáo, ngành giáo dục và đoàn thể thanh niên cần có sự phối hợp và hỗ trợ Phật giáo để đảm bảo các sinh hoạt cho giới trẻ tuân thủ đúng quy định của pháp luật, đồng thời tạo sự hài hòa giữa hoạt động tu học và các hoạt động giáo dục kỹ năng sống, định hướng giá trị trong nội dung, chương trình. Chính quyền địa phương cần kiểm tra, giám sát hoạt động của các tổ chức Phật giáo nhằm đảm bảo các hoạt động dành cho giới trẻ tuân thủ đúng chương trình, kế hoạch đã đăng ký cũng như kiểm tra, giám sát để đảm bảo về cơ sở vật chất, an toàn vệ sinh thực phẩm, an ninh trật tự... cho các hoạt động này. Sự phối hợp đồng bộ giữa các chủ thể không chỉ giúp sinh hoạt Phật giáo đi vào nền nếp, mà còn tạo môi trường sinh hoạt lành mạnh, nuôi dưỡng đời sống tinh thần và rèn luyện đạo đức cho thanh, thiếu niên.

Năm là, các cơ quan trong hệ thống chính trị cần nghiên cứu và từng bước ứng dụng thiền - tâm lý học Phật giáo như một phương

pháp trong trường học giúp thanh, thiếu niên rèn luyện tâm lý - cảm xúc, vượt qua căng thẳng, đồng thời nâng cao khả năng tập trung. Việc ứng dụng thiền Phật giáo trong giáo dục được xem là một phương thức hiệu quả để rèn luyện khả năng tự chủ, giảm căng thẳng và nuôi dưỡng đời sống tinh thần lành mạnh. Trong bối cảnh áp lực học tập, thi cử và những biến động tâm lý tuổi dậy thì, việc thực hành thiền sẽ giúp thanh, thiếu niên học cách nhận diện cảm xúc, điều hòa tâm trạng và tập trung vào hiện tại, góp phần nâng cao sức khỏe thể chất, giảm lo âu, tăng khả năng tập trung trong học tập. Như vậy, thiền Phật giáo không chỉ là một phương pháp tu tập tôn giáo mà còn là một công cụ giáo dục thực tiễn, góp phần hình thành nhân cách và lối sống tích cực cho thế hệ trẻ.

Ở một số quốc gia, thiền đã được đưa vào ứng dụng trong trường học và đem lại hiệu quả thiết thực cho giới trẻ. Tại Mỹ và một số nước ở khu vực châu Âu, phong trào “mindfulness in education” (chánh niệm trong giáo dục) đã phát triển mạnh, được áp dụng như một phương pháp khoa học hỗ trợ tâm lý học đường, với nhiều nghiên cứu chứng minh tác dụng giảm stress, cải thiện thành tích học tập và giảm bạo lực học đường (Văn Công Hùng, 2015). Tại Ấn Độ, thiền đã được tích hợp vào chương trình giáo dục học đường, biến nó thành một phương pháp rèn luyện thường xuyên, chứ không chỉ là hoạt động ngoại khóa (Nguyễn Quang Thạch, 2019). Nhiều trường học ở Nhật Bản tổ chức “giờ thiền buổi sáng” để học sinh rèn luyện khả năng tập trung và ý thức kỷ luật (Phật sự Tản Viên, 2023). Thiền được đưa vào các trường học ở Hàn Quốc, nhằm giảm thiểu áp lực học hành, cân bằng sức khỏe tâm lý cho học sinh...

Thiền Phật giáo mới được triển khai rộng rãi ở Việt Nam khoảng hơn một thập niên trở lại đây, chủ yếu thông qua các khóa tu mùa

Hè, các lớp thiền tập trong chùa, hoặc trong chương trình của tổ chức Gia đình Phật tử Việt Nam. Tuy nhiên, việc triển khai còn chưa mang tính hệ thống và chưa có sự gắn kết với chương trình giáo dục chính quy. Từ những mô hình áp dụng thiền trong hệ thống học đường của một số quốc gia nêu trên cho thấy, Việt Nam có thể tiếp thu và vận dụng để xây dựng chương trình thiền dành cho thanh, thiếu niên với tính khoa học, thực tiễn, đồng thời phù hợp với truyền thống văn hóa, điều kiện thực tiễn của đất nước, góp phần biến thiền trở thành công cụ giáo dục đạo đức, rèn luyện kỹ năng sống và nâng cao sức khỏe tinh thần cho thế hệ trẻ.

Tóm lại, Phật giáo với tinh thần “từ bi, trí tuệ, vô ngã” đã, đang và sẽ tiếp tục đóng góp tích cực vào việc giáo dục đạo đức cho thanh,

thiếu niên Việt Nam. Những hoạt động thực tiễn của các tổ chức: Gia đình Phật tử Việt Nam, Câu lạc bộ Thanh, thiếu niên Phật tử, Đoàn Thanh, thiếu niên Phật tử, và các khóa tu mùa Hè... đã chứng minh hiệu quả thiết thực trong giáo dục đạo đức, định hướng nhận thức và hành vi cho giới trẻ. Tuy nhiên, để phát huy giá trị này một cách bền vững, các tổ chức Phật giáo và các nhà tu hành cần phối hợp chặt chẽ với các cơ quan trong hệ thống chính trị; đồng thời, cần đổi mới nội dung, phương pháp tiếp cận thích ứng với môi trường xã hội hiện đại nhằm làm cho Phật giáo thực sự trở thành nguồn lực văn hóa - đạo đức, đồng hành cùng dân tộc trong việc đào tạo thế hệ trẻ Việt Nam vừa có tri thức, vừa có đạo đức, sẵn sàng hội nhập và phát triển trong thời kỳ mới ■

¹ Ngũ giới gồm: Không sát sinh, không trộm cắp, không tà dâm, không nói dối, không uống rượu (Viện Nghiên cứu Phật học Việt Nam, 2006, 248-250).

² Thập thiện gồm: Không sát sinh, không trộm cắp, không tà dâm, không nói dối, không nói lời thêu dệt, không nói hai chiều, không ác khẩu, không tham lam, không thù hận, không si mê (Tỳ kheo Thích Đức Trí, 2011).

³ Lục hòa gồm: Thân hòa đồng trụ (chung sống hòa hợp), khẩu hòa vô tranh (lời nói hòa hợp), ý hòa đồng duyệt (đồng thuận ý kiến khi thực hiện công việc), giới hòa đồng tu (cùng nhau giữ gìn giới luật để tu học), kiến hòa đồng giải (chia sẻ ý kiến của mình cùng nhau tu tập), lợi hòa đồng quân (lợi ích chia sẻ) (Hòa thượng Thích Thanh Từ, 2010)

⁴ Tứ ân gồm: Ân cha mẹ, ân Tam bảo (Phật, Pháp, Tăng), ân Tổ quốc, ân chúng sinh (Sa môn Thích Tịnh Hạnh, 2000).

⁵ Năm 1940, tại chùa Từ Đàm (Huế), tổ chức “Đoàn Thanh niên Phật học Đức Dục” ra đời nhằm quy tụ và giáo dục đạo đức, rèn luyện tinh thần cho thanh, thiếu niên Phật tử; năm 1943, mô hình này phát triển mạnh và đổi tên thành “Gia đình Phật hóa phổ” có cơ cấu tổ chức rõ ràng hơn, sinh hoạt đều đặn tại các chùa ở miền Trung. Năm 1951, trong Đại hội Phật giáo toàn quốc tổ chức tại chùa Từ Đàm (Huế), hệ thống này chính thức được thống nhất trên toàn quốc với tên gọi “Gia đình Phật tử Việt Nam”, trực thuộc Tổng hội Phật giáo Việt Nam (sau này là Giáo hội Phật giáo Việt Nam) (Gia đình Phật tử Việt Nam, 2011).

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Gia đình Phật tử Việt Nam (2011), *Lược sử Gia đình Phật tử Việt Nam (từ thành lập đến năm 2011)*, <https://giadinhphattu.vn/tu-hoc-huan-luyen/tai-lieu/luoc-su-gia-dinh-phat-tu-viet-nam-den-nam-2011-bac-huong-thien.html>
2. Giáo hội Phật giáo Việt Nam (2022), *Văn kiện Đại hội đại biểu Phật giáo toàn quốc lần thứ IX, nhiệm kỳ 2022-2027*, Hà Nội.
3. Hòa thượng Thích Thanh Từ (2010), *Lục hòa*, <https://giacngo.vn/luc-hoa-post10218.html>
4. Nguyễn Quang Thạch (2019), *Trường học Ân Độ dạy yoga, thiền để học sinh phi bạo lực*,

- <https://tuoitre.vn/truong-hoc-an-do-day-yoga-thien-de-hoc-sinh-phi-bao-luc-20191209094250536.htm>
5. Ni sư Thích Nữ Hằng Liên (2025), *Đông Nai khai mạc khóa tu mùa hè theo dấu chân Phật năm 2025 tại Thiền viện Pháp Sơn*, <https://www.phapdangthientue.com/dong-nai-khai-mac-khoa-tu-mua-he-theo-dau-chan-phet-2025-tai-thien-vien-phap-son.html>
 6. Phật sự Tân Viên (2023), *Thiên chính niệm được đưa vào trong giáo dục ở Nhật Bản*, <https://phatsutanvien.vn/thien-chinh-niem-duoc-dua-vao-trong-giao-duc-o-nhat-ban>
 7. PV (2023), *Hà Nội: Kiểm tra các khóa tu mùa hè sau vụ việc tại chùa Cự Đà*, <https://vtv.vn/xa-hoi/ha-noi-kiem-tra-cac-khoa-tu-mua-he-sau-vu-viec-tai-chua-cu-da-20230619072611649.htm>
 8. Sa môn Thích Tịnh Hạnh (2000), *Số 159: Kinh Đại thừa Bản sinh tâm địa quán, quyển II*, <https://vbeta.vn/phap-bao/so-159-kinh-dai-thua-ban-sinh-tam-dia-quan-quyen-ii/8/103/680>
 9. Tỳ kheo Thích Đức Trí (2011), *Ý nghĩa thọ Thập thiện và Bồ tát giới tại gia*, <https://giacngo.vn/y-nghia-tho-thap-thien-va-bo-tat-gioi-tai-gia-post15306>
 10. Văn Công Hưng (2015), *Dự án đem thiền chánh niệm vào trường học*, <https://giacngo.vn/du-an-dem-thien-chanh-niem-vao-truong-hoc-post29581.html>
 11. Viện Nghiên cứu Phật học Việt Nam (2006), *Hợp tuyển lời Phật dạy từ kinh tạng Pāli*, Nxb. Hồng Đức, Hà Nội.

GIỚI THIỆU SÁCH

AN NINH KHÍ HẬU TRONG QUAN HỆ QUỐC TẾ

TÁC GIẢ: TS NGUYỄN VIỆT LÂM

Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật

Năm xuất bản: 2024

Số trang: 288

Biến đổi khí hậu đã và đang trở thành một trong những thách thức toàn cầu nghiêm trọng nhất, tác động sâu rộng đến môi trường, phát triển bền vững cũng như hòa bình và an ninh quốc tế. Trong bối cảnh đó, an ninh khí hậu ngày càng được nhìn nhận như một dạng an ninh phi truyền thống, có khả năng làm gia tăng các nguy cơ bất ổn chính trị, xung đột, di cư và suy giảm phát triển. Cuốn sách *An ninh khí hậu trong quan hệ quốc tế* của TS Nguyễn Việt Lâm tiếp cận vấn đề này một cách hệ thống, kết hợp giữa cơ sở lý luận và phân tích thực tiễn quốc tế.

Trên nền tảng các báo cáo khoa học và các khuôn khổ hợp tác toàn cầu như Công ước khung của Liên hợp quốc về biến đổi khí hậu, Thỏa thuận Paris và các hội nghị COP, tác giả làm rõ mối liên hệ ngày càng đan xen giữa biến đổi khí hậu với hòa bình, an ninh và ổn định quốc tế, từ đó phân tích những tác động của an ninh khí hậu đối với các lĩnh vực chính trị, đối ngoại, quân sự, an ninh và phát triển; đồng thời tổng hợp kinh nghiệm của thế giới trong ứng phó với các thách thức này. Đặc biệt, tác giả dành sự quan tâm đến Việt Nam, chỉ ra những nguy cơ, thách thức và gợi mở các định hướng giải pháp nhằm nâng cao năng lực thích ứng, tăng cường hợp tác quốc tế và bảo vệ lợi ích quốc gia trong bối cảnh mới.

Với nội dung chuyên sâu, cách tiếp cận nghiêm túc và giàu giá trị tham khảo, cuốn sách là tài liệu hữu ích cho các nhà nghiên cứu, cán bộ quản lý, hoạch định chính sách và bạn đọc quan tâm đến an ninh phi truyền thống và quan hệ quốc tế hiện nay ■

QUẢN ANH giới thiệu